

VECHI INSTITUTE PENTRU CERCETAREA VIETII SOCIALE ROMÂNEȘTI : INSTITUTUL SOCIAL BASARABIA

În numărul 4 al vechii serii a revistei „Sociologie românească”, apărut în aprilie 1936, Pan Halippa, cunoscut animator al mișcării sociologice basarabene, publica un raport preliminar asupra acțiunilor comune desfășurate, în domeniul științelor sociale, de românii de peste Prut, evidențind principalele repere ale activității întreprinse de Institutul Social din Basarabia de la înființarea sa, la 18 noiembrie 1934, și pînă la 22 martie 1936. În calitatea sa de președinte al Institutului, regretatul om de știință efectua o analiză amănunțită a preocupărilor secțiilor principale ale organismului basarabean, evaluind — în mod sumar, firește, dat fiind scurțul interval de timp considerat — cele mai importante și mai semnificative probleme sociale cu care se confrunta, în perioada interbelică, vechea noastră provincie istorică.

Reluind textul din 1936 ne asumăm o obligație de conștiință, pentru a restitui cititorilor din Țară, alți celor dinăuntrul hotarelor, cit și celor care trăiesc dincolo de ele, imaginea a ceea ce a însemnat cîndva comunitatea sociologică basarabeană, alți de înrudită în preocupări, în rosturi și, nu în ultimul rînd, în simțire națională, cu fosta mișcare sociologică a românilor de dincolo de Prut.

Reluăm, cu această ocazie, din același număr 4 al vechii serii a revistei un alt text, descriind vizita din 1936, a profesorului Dimitrie Gusti la Chișinău și care evidențiază, încă o dată, legăturile strînse statornicele între cele două comunități de idei, raporturile care au făcut posibil ca acțiunile acestora să se completeze și să se susțină reciproc, alimentîndu-se din același izvor comun de cunoaștere și acțiune socială militantă, spre binele întregii noastre Țări.

Dr. Sorin M. Rădulescu

Institutul Social Basarabia

a. Activitatea de la 18 noiembrie 1934 pînă la 22 martie 1936

S-a împlinit un an și patru luni de la înființarea Institutului Social Român al Basarabiei. În acest răstimp pe care îl putem considera ca anul grupărilor de forțe, cunoașterii membrilor Institutului între ei și dibuirilor inerente fiecărui început. Institutul a desfășurat o activitate destul de rodnică pe tărîmul cercetărilor sociale în Basarabia.

Imediat după înființarea Institutului și după îndeplinirea formelor legale cerute de legea persoanelor juridice, s-a trecut la organizarea secțiilor. Pînă astăzi și-au inaugurat activitatea următoarele opt secții din totalul de cincisprezece cîte are Institutul: 1. Secția Culturală, condusă de D-I Prof. T. Bulat. 2. Secția Agricolă, condusă de D-I Prof. A. Carduș. 3. Secția Economică, condusă de D-I Prof. Th. Știrbu. 4. Secția Juridică, condusă de D-I Const. C. Georgescu-Vrancea. 5. Secția Sociologică, condusă de D-I Prof. H. Dăscălescu. 6. Secția de Educație Națională, condusă de D-I Colonel V. Nădejde. 7. Secția Tehnică și Urbanistică, condusă de D-I Ing. N. Profiri. 8. Secția Cooperatistică, condusă de D-I Vl. Ghenzul.

Secțiile care au continuat să activeze anul întreg, fie prin ședințe intime cu membrii secției, fie prin comunicări publice, sînt numai următoarele cinci: Secția Economică, Secția Sociologică, Secția Tehnică, Secția Agricolă și Secția Juridică.

Activitatea Institutului de la înființare și pînă astăzi s-a desfășurat în două mari direcții : conferințe publice și cercetări monografice.

Secția economică a organizat două mari cicluri de conferințe : primul la „Sala Eparhială” în zilele de Duminică pentru difuzarea științelor sociale și problemelor de politică națională, socială și culturală, iar al doilea intitulat : „Valorificarea produselor Basarabene”.

Din primul ciclu s-au reținut pînă în prezent următoarele conferințe : 1. Factorul monetar în criza economică mondială, de D-l Prof. I. Răducanu, 4 decembrie 1934. 2. Statul Țărănesc, de D-l Ion Mihalache, Preș. Partidului Național Țărănesc, 27 Mai 1935. 3. Cum înțelegem Românismul, de D-l. C. Rădulescu-Motru, 6 octombrie 1935. 4. Sisteme de economie dirijată, de D-l Prof. I. Răducanu, 20 octombrie 1935. 5. Școala și Criza economică. ținută de d-l. S. Mehedinți, 27 octombrie 1935. 6. Ieșirea din actualele greutăți economice. N. Iorga, 3 noiembrie 1935. 7. Organizarea muncii naționale, M. Ghelmegeanu, 17 noiembrie 1935. 8. Capitalism și Socialism, Gh. Tașcă, 24 noiembrie 1935. 9. Doctrina economică naționalistă, A. C. Cusin, 1 Decembrie 1935. 10. Evoluția economiei liberale, V. Madgearu. 8 decembrie 1935. 11. Organizarea Statului Țărănesc, N. Ghiulea, 15 decembrie 1935. 12. Libertatea : Dreptul pozitiv și dreptul rațional de Mircea Djuvara, 8 decembrie 1935. 13. Doctrina statului țărănesc, Aurelian Benteoiu, 19 ianuarie 1936. 14. Doctrina naționalistă, N. Crainic, 2 februarie 1936. 15. Doctrina liberală, Al. Popescu-Necșești, 9 februarie 1936. 16. Învățămîntul agricol în România, Prof. N. Vasiliu. 17. Curente politice europene, Gr. Filipescu, martie 1936. 18. Doctrină și acțiune politică, Prof. D. Gusti, 22 martie 1936. 19. Tîrgurile și rolul lor economic, de D-l Prof. Brancovici, 29 martie 1936.

Ciclul de conferințe continuă în fiecare duminică pînă la 31 mai 1936. Din ciclul „Valorificarea produselor basarabene” început încă din anul trecut, s-au ținut pînă acum următoarele comunicări : 1. Nevoile industriei basarabene, 14 decembrie 1934 ; 2. Problema muncii în Basarabia, 21 decembrie 1934 ; 3. Politica bancară în Basarabia, 12 ianuarie 1935, com. D-lui P. Sinadino ; 4. Politica creditului în Basarabia, 18 ianuarie 1935 ; 5. Politica muncitorească în Basarabia, 10 februarie 1935. 6. Regimul contingentării și Politica comerțului exterior al României, 20 februarie 1935 ; 7. Problema drumurilor în Basarabia, 7 aprilie 1935, comunicarea D-lui Ing. Profiri.

În anul curent, acest ciclu urmează în continuare și a început vineri 20 martie a.e. cu comunicarea d-lui V. Cristi, fost ministru, despre „Valorificarea producției viticole” și a D-lui Prof. Th. Al. Știrbu : Valorificarea producției prin organizarea desfacerii, ținută la 27 martie 1936.

Ciclul continuă cu comunicările d-lor : M. Costețchi : Valorificarea producției pomicole. 3 Apr. 1936 ; G. Georgescu-Vrancea : Înrîurirea organizației de Stat și a legislației sovietice asupra legăturilor economice dintre Basarabia și U.R.S.S., 24 aprilie 1936 ; M. Voia : Gospodăriile comunale. Rolul lor în curentul de îndrumare spre zootehnizare și raționalizare a agriculturii, 8 mai 1936, Th. Nica : Organizarea și valorificarea produselor ovine, 15 mai 1936 ; Șt. Constantinescu : Reîmpădurirea în Basarabia, 22 mai 1936 ; N. Vasiliu : Industrializarea producției agricole, 29 mai 1936.

Secția economică și secția tehnică și urbanistică au elaborat cite un plan de cercetare monografică a Chișinăului cu privire specială asupra vieții economice și a situației edilitare a orașului.

Secția sociologică a organizat în lunile : decembrie 1934 și ianuarie, februarie 1935, în vederea cercetărilor monografice de la Iurcenii șapte ședințe cu membrii secției în care s-au discutat și s-au interpretat teoriile și metodele monografiei sociologice din publicațiile Institutului Social Român.

La aceste șapte ședințe s-au mai adăugat încă șase, ținute în lunile mai și iunie 1935, la care au participat numai membrii echipei monografice care au plecat la Iurcenii.

În cursul lunii august 1935, echipa monografică organizată de Secția Sociologică cu membri și de la celelalte secții ale Institutului au cercetat monografic satul Iurcenii.

Materialul documentar adunat în această campanie de cercetări monografice e destul de bogat și de mare valoare documentară.

E de ajuns să pomenim numai de cele peste o sută de documente istorice asupra proprietății răzășești, descoperite de d-l Președinte de Tribunal Aurel Sava (d-sa a cercetat acest sat și înainte de cercetările Institutului și D-sale se datorește alegerea Iurcenilor pentru cercetări monografice), precum și bogata colecție de basme (60 de texte) culese de D-l Prof. P. Ștefănuță, care cuprinde cele mai variate motive și în același timp formează fenomenul cel mai caracteristic din viața spirituală a satului Iurcenii, anume povestitul.

Tot în această campanie de cercetări monografice s-a organizat și un mic muzeu ceramic care a fost trimis la Expoziția echipelor regale studențești, din „Parcul Carol”.

Materialele privitoare la starea economică a satului, starea sanitară a olarilor, industria casnică, statisticile economice, fotografiile, care oglindesc viața de fiecare zi a Iurcenilor sint bogate contribuții la cunoașterea acestui sat răzășesc.

Echipa monografică a organizat la Iurceni asistența medicală cu medicamente puse la dispoziție de Inspectoratul Sanitar al Basarabiei și de Institutul de seruri și vaccinuri Dr. Cantacuzino din București.

S-a mai înființat la Iurceni un cămin cultural și s-a început organizarea olarilor într-o cooperativă.

În acest ultim scop s-a intervenit de către Institut la Ministerul de Agricultură și s-a primit un prim ajutor de 10 000 lei. Parte din materialele adunate la Iurceni au fost prezentate în următoarele șapte comunicări publice : 1. D-l Aurel Sava — O așezare străveche răzășescă : Iurceni — 10 ianuarie 1936. 2. D-l P. Ștefănuță — Literatura populară a Iurcenilor — 17 ianuarie 1936. 3. D-l Th. Știrbu — Viața economică a satului Iurceni — 31 ianuarie 1936. 4. D-l Th. Porucic — Cadrul geografic la Iurceni — 7 februarie 1936. 5. D-l S. Gonța, V. Adiasevici : Industria casnică (olăritul și covoarele) la Iurceni — 14 februarie 1936. 6. Al. Romanovici : Agricultura la Iurceni — 21 februarie 1936.

Urmează să se țină : 7. S. Bogoș : Date statistice la Iurceni ; 8. B. Grigoriev : Starea sanitară a olarilor din Iurceni.

Aceste opt comunicări la care se vor mai adăuga și alte studii vor fi tipărite într-un buletin. Institutul Social Român a început să publice în revista „Viața Basarabiei” sub rubrica „De la Institutul Social Român al Basarabiei” comunicările mai însemnate și chiar texte din materialele culese la Iurceni.

Până acum s-au publicat următoarele comunicări : 1. „Politica Bancară în Basarabia”, de D-l P. Sinadieno ; 2. „Valorificarea producției basarabene prin cooperație” de D-l E. Pavlescu ; 3. Literatura populară a satului Iurceni de P. Ștefănuță. 4. Un basm intitulat : „Povestea lui Ion Săracu”, și o baladă intitulată : „Trei viteji”.

Institutul Social Român al Basarabiei și-a ridicat temelile în acest prim an de viață pe munca venită de la puțini membri. Nădăjdum însă că numărul membrilor cu adevărat muncitori se va mări an cu an și Institutul Social Român al Basarabiei va deveni cu timpul Instituția care să îmbrățișeze în cimpul cercetărilor sale problemele sociale cele mai însemnate, care își caută o soluționare în această provincie românească.

Pan Halippa

Președintele I.S.R. din Basarabia

b. Vizita D-lui Prof. D. Gusti la Chișinău

Duminică, 22 martie a.c. a vizitat Chișinăul D-l Prof. D. Gusti, Președintele Institutului Social Român din București și Directorul General al Fundației Culturale Regale „Principele Carol” participind la adunarea generală anuală a Institutului Social Român din Basarabia, și pentru a conferenția în cadrele I.S.R.B., despre „Doctrină și acțiune politică” precum și pentru a preda Fundației Culturale Regale „Principele Carol” Regionala Chișinău, dreptul de folosință a palatului Regal din Chișinău.

D-l Prof. D. Gusti a fost întâmpinat la gară de membri I.S.R. Basarabiei și membrii Fundației Culturale Regale „Principele Carol” și alți intelectuali din Chișinău. La orele 10 a.m. a avut loc adunarea generală a I.S.R. Basarabia. D-l Pan Halippa Președintele I.S.R. Basarabia salută prezența D-lui Prof. D. Gusti la adunarea generală a Institutului. D-sa arată rostul Institutului Social Român al Basarabiei, pentru cercetarea problemelor sociale din această provincie și sprijinul care l-a avut Institutul din partea D-lui Prof. D. Gusti și din partea I.S.R., din București.

Propune adunării generale ca D-l Prof. D. Gusti să fie ales membru de onoare al I.S.R. din Basarabia. D-l Pan Halippa citește o telegramă către M.S. Regele Carol al II-lea, Președintele de onoare al I.S.R. din Basarabia, prin care se cere să se aprobe pentru vara viitoare o echipă regală la Iurceni, satul cercetat monografic de I.S.R. din Basarabia în vara anului 1935.

D-l Prof. D. Gusti salută adunarea în numele I.S.R. din București și felicită pe membrii Institutului Social din Basarabia pentru rodnică activitate desfășurată într-un an de zile. Mulțumește pentru cinstea ce i s-a făcut de a fi ales membru de onoare al I.S.R. din Basarabia.

D-l avocat C. Stoica, Consilier comunal, salută din partea Primăriei Municipiului Chișinău prezența D-lui Prof. D. Gusti la lucrările I.S.R. din Basarabia, arătind întreaga activitate științifică și culturală a înaltului oaspete.

D-l Vlad Cristi, fost ministru, arată că I.S.R., al Basarabiei a reușit să desfășoare timp de un an de zile o activitate într-adevăr surprinzător de bogată. Evidențiază rostul conferințelor organizate de I.S.R., pentru dezvoltarea vieții culturale din Chișinău. D-sa mai arată că I.S.R. din Basarabia a reușit să grupeze intelectuali din toate partidele politice într-un mănunchi cu scopul de a cerceta problemele sociale ale Basarabiei.

D-l Prof. P. Ștefănuță citește raportul de activitate al I.S.R., din Basarabia pe anul 1935.

D-l Prof. Th. Al. Știrbu, citește programul de activitate viitoare, care cuprinde următoarele puncte: conferințe publice săptămânale pentru răspîndirea cunoștințelor sociale; conferințe publice săptămânale de interes special, organizate de toate secțiile Institutului cu probleme speciale asupra Basarabiei; continuarea cercetărilor asupra Chișinăului; și cercetări monografice la sate.

D-l Prof. D. Gusti prezintă pentru biblioteca I.S.R. din Basarabia următoarele publicații: 1. *La Monografie et l'Action Monographique en Roumanie*, două conferințe ținute de D-l Prof. D. Gusli la Universitatea din Paris; 2. *Les Fondations culturelles Royales de Roumanie* de D. Gusti, conferință ținută la Academia de Științe morale și politice din Paris; 3. *Die Königlichen Stiftungen Rumäniens*, o conferință ținută cu ocazia alegerii D-lui Prof. D. Gusti Doctor honoris causa rerum politicarum, la Universitatea din Leipzig. D-l Prof. D. Gusti arată că activitatea culturală a echipelor regale studențești, bazată pe o cunoaștere a realităților sociale a stîrnit interes în multe țări. Însuși Președintele Consiliului de Miniștri din Franța, D-l Sarraut, a cerut informații la Fundația Culturală Regală „Principele Carol” pentru a aplica aceleași metode și în Franța.

D-l Prof. D. Gusti crede că I.S.R. din Basarabia trebuie să-și impună cunoașterea tuturor problemelor sociale basarabene, iar pentru publicarea rezultatelor pune la dispoziția Institutului „Arhiva pentru știință și reforma socială”, pentru studii mari, iar pentru studii mai mici și cronici revista „Sociologie Românească”. Fundația Culturală Regală „Principele Carol” pune la dispoziția I.S.R., din Basarabia două camere pentru sediu în palatul Fundației Culturale Regale „Principele Carol” Reg. Basarabiei. Activitatea de pînă acum a I.S.R. din Basarabia e rodnică și face onoare membrilor săi. Cercetările monografice la Iureni sînt o dovadă că Institutul e pe drum bun. Unele descoperiri făcute la Iureni, cum sînt moartea înainte de vreme a unei părți din populația satului, olari de meserie, care mor din cauză că lucrează smalțul cu plumb, otrăvitor pentru sănătate. Donează din partea M.S. Regelui suma de 10 000 lei pentru Căminul Cultural din satul Iureni cu scopul de a se veni în ajutorul olarilor ca să-și schimbe procedeele dezastruoase de preparare a smalțului. Cunoașterea, realizată cu ocazia cercetărilor monografice trebuie să aducă o îmbunătățire a soartei sătenilor. Prin aceasta se dovedește că la baza ajutorului social stă cunoașterea. Relativ la programul de activitate viitoare a Institutului D-sa crede că s-au îmbrățișat toate ramurile de activitate ce se cer unei instituții științifice însă accentul trebuie să se pună pe cercetările monografice pentru cunoașterea Basarabiei. Să se creeze mai întii o mare arhivă de cunoaștere a țării pentru a se putea pune la dispoziția oamenilor politici ideile rodnice de conducere a țării. Se impune o ierarhizare în executarea programului: mai întii cercetări monografice și în rîndul al doilea — conferințe. Nici I.S.R. din București n-a organizat în acest an conferințe fiindcă întreaga activitate a membrilor Institutului a fost îndreptată în direcția cercetărilor problemelor dunărene, cercetări care se fac în colaborare cu Institutul Internațional de Cooperare intelectuală.

D-l Pan Halippa, președintele I.S.R. din Basarabia propune adunării ca să se trimită cîte o adresă de mulțumire tuturor instituțiilor, care au acordat sprijin material I.S.R. din Basarabia.

Se procedează la alegerea Comisiei de cenzori în persoana D-lor S. Ciocârdel, P. Firică, G. Moșit.

La orele 12 a.m. a avut loc în sala Eparhială, în fața unui public foarte numeros, conferința: „Doctrină și acțiune politică”.

La orele 2 d.m., a avut loc o masă comună la restaurantul „Londra”.

La orele 3 d.m. a avut loc în Palatul Fundației Culturale Regale „Principele Carol” din Chișinău o adunare festivă a membrilor Fundației convocată cu ocazia vizitei D-lui Prof. D. Gusti. Au luat parte la această întrunire membrii Fundației și peste 60 de intelectuali din Chișinău. D-l Prof. D. Gusti este primit cu vii aplauze de membrii Fundației. D-sa aduce la cunoștința adunării membrilor înalta numire făcută de M.S. Regele numind ca Președinte al Fundației Regionala Chișinău pe d-l N. Donici. În continuare mulțumește tuturor persoanelor din cadrul Fundației, care înțeleg să sprijine activitatea pe care o depune această instituție pe ogorul ridicării culturale la sate.

D-l Prof. T. Bulat rostește o cuvintare de bun sosit salutind pe D-l Prof. D. Gusti din partea membrilor Fundației, mulțumește pentru sprijinul acordat vechii asociației „Astra” în momente critice cind în lipsa de mijloace materiale era pe punctul de a dispărea. Astăzi datorită Înaltei protecții a M.S. Regelui și sprijinului material al Fundației Culturale Regale „Principele Carol” organizarea activității culturale la sate a primit un puternic suflu de viață.

D-l Prof. L. Boga descrie cu lacrimi în ochi greutățile materiale prin care a trecut asociația „Astra” și gazeta „Cuvintul Moldovenesc”.

D-l Prof. D. Gusti mulțumește tuturor pentru frumoasa primire ce i s-a făcut. Arată meritul mare la acțiunea culturală a Basarabiei al D-lui Pan Halippa care atit sub ruși, cit și astăzi desfășoară o bogată activitate pe acest teren. D-sa arată că acțiunea culturală la sate trebuie să se desfășoare deopotrivă în direcția sănătății poporului, organizării muncii, culturii moral-religioase și în sfirșit educația muncii. Activitatea culturală trebuie să fie precedată de cunoaștere. Metoda de urmat este contactul viu, direct și permanent cu satele prin căminele culturale și școalele țărănești care au menirea să pregătească pe viitorii conducători ai căminelor culturale.

În aceeași zi, seara la orele 9, D-l Prof. D. Gusti a luat parte la concertul simfonic organizat de Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, regionala Basarabia în sala Eparhială sub conducerea D-lui M. Bărcă.

A doua zi luni, 23 martie a.e., D-l Prof. D. Gusti a vizitat pe D-l General P. Căneulescu. Comandantul Corpului III Armată pentru a-i aduce mulțumiri de îngrijirile și reparațiile făcute Palatului Regal cu concursul armatei. D-sa a mai vizitat Palatul Cultural în construcție, liceul de băieți „Alex. Donici”, Facultatea de Științe Agricole, Muzeul Național, școala de viticultură și gospodăria comunală din com. Ialoveni jud. Lăpușna.

PAN HALIPPA